

Τιμητικά Θεομητορικά Προσωνύμια ή Θεοτοκονύμια

«Τη ενδόξω Κοιμήσει σου ουρανοί επαγάλλονται

και αγγέλων γέγηθε τα στρατεύματα.

Πάσα η γη δε ευφραίνεται...»

(Από τους αίμους της εορτής του Δεκαπενταγούστου)

Ο Δεκαπενταύγουστος, η μεγίστη Θεομητορική εορτή της ενδόξου Κοιμήσεως της Υπεραγίας Θεοτόκου, είναι το «Πάσχα του Θέρους» ή το «Πάσχα της Παναγίας» και αποτελεί μία εκ των δημοφιλεστέρων εορτών της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Η θεολογική επιστήμη αναφέρει ότι στο πρόσωπο της Θεομήτορος Μαριάμ έχουν αποδοθεί 3500 τιμητικά – κοσμητικά Προσωνύμια ή Θεοτοκονύμια. Υπάρχει όμως και μια άλλη ιδιαίτερη κατηγορία Προσωνυμίων, τα οποία διαχρονικά έχουν αποδοθεί στο πάνσεπτο πρόσωπο της Υπεραγίας Θεοτόκου λόγω κάποιων ιστορικών συμβάντων τα οποία συνδέονται με την «ιστόρηση» (αγιογράφηση), ανεύρεση, διάσωση, θαυματουργική ενέργεια και μόνιμη εγκατάσταση κάποιας εκ των ιερών εικόνων της Υπεραγίας Θεοτόκου. Ορισμένα εκ των Προσωνυμίων ή Θεοτοκονυμίων τούτων είναι τα εξής:

Παναγία Βλαχερνών

Η θαυματουργός εικόνα της Παναγίας των Βλαχερνών ή Βλαχέρνας Παναγίας ευρίσκεται στον ομώνυμο ιερό ναό της Κωνσταντινουπόλεως και αποτελεί το πλέον γνωστό και φημισμένο ιερό προσκύνημα της Παναγίας στην Πόλη, αλλά και σε ολόκληρο τον Ορθόδοξο κόσμο. Τον ιερό τούτο ναό ανήγειρε η θεοσεβής Αυτοκράτειρα Πουλχερία, στον οποίο επί Αυτοκράτορος Λέοντος Α΄ κατετέθησαν το ωμοφόριο και η Τιμία Εσθής (Ζώνη) της Θεοτόκου, ενώ ανηγέρθη και ιερό προσκύνημα εντός του οποίου ευρίσκεται μέχρι και σήμερα η ακένωτη πηγή του Ιερού Αγιάσματος των Βλαχερνών.

Κατά την περίοδο της εικονομαχίας, η ιερά εικόνα εξηφανίσθη, αλλά σύμφωνα με την ιερά παράδοση ενευρέθη κατά το έτος 1030 μ.Χ. κρυμμένη σε κάποιο από τους τοίχους της Εκκλησίας. Η θαυματουργός εικόνα της Βλαχερνήτισσας Παναγίας συνδέεται με την σωτηρία της Κωνσταντινουπόλεως. Ήταν το έτος 626 μ.Χ., όταν η Βασιλεύουσα πολιορκούνταν από τους Αβάρους και η εικόνα της Παναγίας της Βλαχέρνας λιτανεύθηκε στις οχυρωματικές επάλξεις από τον τότε Πατριάρχη Σέργιο και τον υιό του Αυτοκράτορος Ηρακλείου, ο οποίος έλειπε από την Πόλη.

Τότε ήταν που ο λαός αγρύπνησε ικετευτικά προς την Θεοτόκο ψάλλοντας για πρώτη φορά τον «Ακάθιστο Ύμνο». Το δε έτος 843 μ. Χ. στον ιερό ναό των Βλαχερνών καθιερώθηκε η εορτή της Ορθοδοξίας επί τη αναστηλώσει των Ιερών Εικόνων μετά την λήξη της φοβεράς αιρέσεως της Εικονομαχίας. Ο Ιερός αυτός ναός πέρασε μέσα στο διάβα των αιώνων υπό την κατοχή των Λατίνων, των Οθωμανών και κατά τον 18^ο αιώνα και πάλι του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Ο υπάρχων ναός ανηγέρθη (1955-1960) υπό του Πατριάρχου Αθηναγόρου Α΄, ύστερα από την καταστροφή του προτέρου ναού κατά τα γεγονότα των Σεπτεμβριανών του 1955.

Παναγία η Βηματάρισσα

Το 808 μ.Χ. σε επίθεση των αλγερινών πειρατών κατά της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου, ο Βηματάρης της Ι. Μονής έκρυψε τον τίμιο Σταυρό και την εικόνα της Παναγίας σε ένα πηγάδι, όπου άναψε μπροστά στην εικόνα μια λαμπάδα και κάλυψε το πηγάδι με ξύλα και πέτρες. Οι πειρατές άλλους μοναχούς τους σκότωσαν, ενώ άλλους τους πήραν ως αιχμαλώτους. Όταν μετά από χρόνια ο Αυτοκράτορας Νικηφόρος νίκησε τους πειρατές στην Κρήτη, ελευθέρωσε τους αιχμαλώτους Μοναχούς μεταξύ των οποίων ήταν και ο Βηματάρης της Ι. Μονής, ο οποίος όταν επέστρεψε στο Άγιο Όρος, ανεύρε στο πηγάδι την λαμπάδα να καίει ακόμη ενώπιον της Θαυματουργού εικόνας της Θεομήτορος. Η εικόνα τοποθετήθηκε στην παλαιά θέση της και μέχρι σήμερα ενώπιον αυτής υπάρχει πάντοτε αναμμένη λαμπάδα. Η ιερά εικόνα ονομάζεται έκτοτε «Κτιτόρισσα ή Βηματάρισσα» από τον Βηματάρη Μοναχό.

Παναγία η Κουκουζέλισσα

Ο Όσιος Ιωάννης Κουκουζέλης ήταν καλλίφωνος ψάλτης και έζησε την εποχή των Κομνηνών. Κάποια στιγμή εγκατέλειψε την Κωνσταντινούπολη και εγκατεστάθη στην Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους, όπου έψαλλε μονίμως στην Εκκλησία της Μονής. Κάποτε στους χαιρετισμούς της Παναγίας από την κούραση απεκοιμήθη στο ψαλτήρι και τότε ενεφανίσθη η Θεοτόκος, η οποία αφού τον εχαιρέτισε, του εξήτησε να ψάλλει για να έχει πάντοτε την χάρη της και του έδωσε ένα χρυσό νόμισμα. Κάποτε από την πολύωρη ορθοστασία στο ψαλτήρι εσάπισαν τα πέλματα των ποδών του. Τότε επικαλέστηκε την Θεοτόκο, η οποία όντως τον εθεράπευσε. Η εικόνα στην οποία αδιαλείπτως έψαλλε ο Ιωάννης Κουκουζέλης ονομάζεται Κουκουζέλισσα και ευρίσκεται στο παρεκκλήσιο της μονής.

Παναγία η Γερόντισσα

Στην Ιερά μονή Παντοκράτορος του Αγίου Όρους φυλάσσεται η Ιερά εικόνα της Παναγίας της «Γερόντισσας». Έλαβε δε την ονομασία αυτή από το θαύμα κατά την διάρκεια της προετοιμασίας του θανάτου ενός Γέροντος Ορθόδοξου Ηγουμένου. Η ιστορία έχει ως εξής: Σε έναν ασθενή ευσεβέστατο Ηγούμενο ο Θεός απεκάλυψε την ακριβή ημέρα του θανάτου του. Ο Γέρον ηθέλησε πριν πεθάνει να κοινωνήσει των αγράντων μυστηρίων. Ζήτησε λοιπόν από τον εφημέριο Ιερομόναχο να βιαστεί για να προλάβει να τον κοινωνήσει. Εκείνος όμως καθυστέρησε και ο Γέροντας εκινδύνευσε ν' αποθάνει χωρίς να κοινωνήσει. Τότε από την εικόνα της Θεοτόκου ακούστηκε μία

οργισμένη φωνή να ερωτά τον Ιερομόναχο γιατί καθυστερούσε και δεν συμμορφωνόταν με την παράκληση του Γέροντος. Όπως ήταν φυσικό ο Ιερομόναχος συμμορφώθηκε και τρέμοντας σύγκορμος έκανε το λειτούργημά του. Έκτοτε, η εικόνα αυτή ονομάστηκε «Παναγία η Γερόντισσα», επειδή υπεστήριξε την παράκληση του ευσεβούς Γέροντος.

Παναγία η Οικονόμισσα

Όταν εκτίζετο η Ιερά Μονή της Μεγίστης Λαύρας από τον Όσιο Αθανάσιο και είχαν τελειώσει τα χρήματα, ο Όσιος Αθανάσιος ξεκίνησε να συναντήσει τον Πρωτεπιστάτη του Αγίου Όρους για να τον βοηθήσει. Καθ' οδόν όμως συνάντησε μια γυναίκα, η οποία τον ερώτησε από πού έρχεται. Εκείνος την ερώτησε ποια ήταν και στην απάντησή της ότι είναι η Μητέρα του Κυρίου Ιησού Χριστού, εξήτησε ένα θαύμα για να την πιστεύσει. Τότε του είπε να επιστρέψει στο Μοναστήρι και θα βρει πλήρεις τις αποθήκες με τρόφιμα και υλικά αγαθά μέχρι να περατωθεί η ανέγερση της Μονής. Του είπε ακόμη ότι αυτή πάντοτε θα είναι η Οικονόμος της Μονής και δεν θα λείπει τίποτε από τους Μοναχούς. Έκτοτε, η εικόνα της Παναγίας έλαβε την ονομασία «Οικονόμισσα» και στην ιερά μονή υπάρχει μόνον κάποιος Μοναχός «παραοικονόμος», επειδή η μόνιμος Οικονόμος είναι η Θεοτόκος.

Παναγία η Τριχερούσα

Η εικόνα της Παναγίας Τριχερούσας ευρίσκεται στην ιερά Μονή Χιλανδαρίου του Αγίου Όρους και το τρίτο χέρι που υπάρχει στην εικόνα είναι αφιέρωμα του Οσίου Ιωάννου του Δαμασκηνού. Όταν λοιπόν ο Όσιος Ιωάννης Δαμασκηνός αγωνιζόταν κατά της εικονομαχικής έριδος, ο Αυτοκράτωρ Λέων ο Ίσαυρος τον κατήγγειλε στον άρχοντα της Δαμασκού, ο οποίος διέταξε να κόψουν το χέρι του Οσίου για να μην ξαναγράψει ύμνους και για παραδειγματισμό να κρεμάσουν το χέρι του στην πλατεία της πόλεως. Ύστερα όμως από τις παρακλήσεις των φίλων του Ιωάννου, ο άρχων επέστρεψε το αποκομμένο χέρι στον απαρηγόρητο υμνογράφο, ο οποίος κρατώντας το χέρι του εστάθη ενώπιον της εικόνας της Θεοτόκου και παρεκάλεσε την Μητέρα του Θεού να επικολλήσει και πάλι το χέρι του στο σώμα του. Το θαύμα έγινε και το χέρι του επικολλήθηκε. Τότε ο Όσιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός για να ευχαριστήσει την Παναγία κατεσκεύασε σε ανάμνηση του θαύματος ένα χέρι από καθαρό ασήμι και το τοποθέτησε στην εικόνα της Θεοτόκου, η οποία έκτοτε έλαβε την ονομασία «Τριχερούσα».

Παναγία η Εσφαγμένη

Κάποτε στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου του Αγίου Όρους υπήρχε ένας Διάκονος, ο οποίος ασκούσε τα καθήκοντα του Εκκλησιάρχου και ήταν ιδιαίτερα οξύθυμος, αμελής και ανυπάκουος. Μια ημέρα επειδή καθυστέρησε να πάει στην τράπεζα και δεν βρήκε φαγητό, εκδήλωσε την οργή του στην εικόνα της Παναγίας, αφού εκτύπησε με ένα μαχαίρι στο εικονιζόμενο πρόσωπο της Παναγίας. Τότε από την πληγή άρχισε να ρέει αίμα και να χλωμιάζει το πρόσωπο της Παναγίας. Από το γεγονός αυτό η εικόνα της Θεοτόκου ονομάστηκε «Παναγία η Εσφαγμένη».

Παναγία η Ελαιοβρύτισσα ή Δοχειάρισσα

Όταν κάποτε «Δοχειάρης» στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου ήταν ο Όσιος Τεννάδιος και είχε μείνει μόνο ένα δοχείο λάδι, εκείνος ηρνείτο να δώσει λάδι στους Μοναχούς επειδή θεωρούσε ότι το άναμμα των κανδήλων ήταν σημαντικότερο διακόνημα. Ο Ηγούμενος τότε της Μονής του είπε να δώσει λάδι στους μοναχούς και η Παναγία δεν θα άφηνε την Ιερά Μονή χωρίς λάδι. Πράγματι, κάθε φορά που εφαινετο ότι το λάδι τελείωνε, κατέβαινε ο Δοχειάρης να ελέγξει τα πιθάρια και έβλεπε πως ήταν κατά θαυμαστό τρόπο υπερπλήρη ελαίου. Έτσι, οι μοναχοί ονόμασαν την εικόνα της Θεοτόκου «Δοχειάρισσα ή Ελαιοβρύτις».

Παναγία η Αντιφωνήτρια

Στην Ιερά Μονή Βατοπαιδίου ευρίσκεται η εικόνα της Παναγίας της «Αντιφωνήτριας», η οποία ονομάστηκε έτσι όταν η θυγατέρα του αυτοκράτορος Θεοδοσίου, Πλακιδία, φεύγοντας από την Ρώμη όπου ήταν παντρεμένη, ηθέλησε να προσκυνήσει στο Άγιο Όρος πριν φθάσει στην Κωνσταντινούπολη. Οι μοναχοί την υπεδέχθησαν στον αρσανά (μικρός λιμνήν), αλλά εκείνη ηθέλησε να προσκυνήσει στο ναό. Τότε ηκούσθη φωνή επιτακτική από την εικόνα της Θεοτόκου που έλεγε: «Τι θέλει η γυναίκα αυτή στον τόπο αυτό, όπου μία είναι η Βασίλισσα»; Η Πλακιδία τρόμαξε, γονάτισε και εξήτησε συγγνώμη από την Θεοτόκο. Φεύγοντας διέταξε να τοποθετήσουν στο σημείο εκείνο την εικόνα της Παναγίας, η οποία ονομάστηκε «Αντιφωνήτρια». Λέγεται ότι το γεγονός αυτό εστάθη αφορμή να καθιερωθεί το «άβατον» του Αγίου Όρους για τις γυναίκες.

Παναγία η Γλυκοφιλούσα

Στην εικόνα αυτή απεικονίζεται η Θεοτόκος να καταφιλά στοργικά τον μικρό Ιησού. Η συγκεκριμένη Ιερά εικόνα έφθασε στο Άγιο Όρος, στο λιμανάκι της Μονής Φιλοθέου, όταν η Βικτωρία, σύζυγος του Συγκλητικού Συμεών, εξαναγκάστηκε να ρίψει την εικόνα στη θάλασσα για να την σώσει από την πυρά. Τότε η εικόνα αντί να πέσει πλαγίως, εκινείτο όρθια επί της θαλάσσης και έφθασε στο Άγιο Όρος, όπου στο σημείο που ευρέθη, ανέβλυσε Αγίασμα.

Παναγία η Πορταΐτισσα

Η Ιερά εικόνα της Θεομήτορος προσέλαβε το προσωνύμιο τούτο, επειδή είναι τοποθετημένη στο Παρεκκλήσιο της Ιεράς Μονής Ιβήρων, το οποίο ευρίσκεται αριστερά της κεντρικής πύλης (Πορτάρα). Η εικόνα αυτή εσώθη από τα μιανρά χέρια των αιρετικών εικονοκλαστών (εικονομάχων), όταν μία χήρα γυναίκα από την Νίκαια άφησε την εικόνα στα κύματα της θαλάσσης. Ο μοναχός Γαβριήλ ανεύρε την εικόνα και παρά τις συνεχείς προσπάθειες των πατέρων να τεθεί στο Άγιο Βήμα του Καθολικού της Μονής, εκείνη έφευγε από τη θέση της και ίστατο πάνω από την παλαιά πύλη της Μονής, επί των τειχών, ως θυρωρός και φύλακας της Μονής. Τελικώς, οι μοναχοί έθεσαν την Ιερά εικόνα στο σημείο που εκείνη είχε επιλέξει. Λέγεται, μάλιστα, ότι εάν η εικόνα

εγκαταλείπει την θέση της, τότε θ' αρχίσει η αντίστροφη μέτρηση για την «Δευτέρα Παρουσία» του Κυρίου.

Η Αγία αυτή εικόνα φέρει στο κάτω μέρος της σιαγόνας της Θεοτόκου μια ουλή από την μάχαιρα ενός πειρατού. Από την ουλή αυτή έρρεε αίμα, το οποίο πηγμένο διακρίνεται και σήμερα επάνω στην εικόνα.

Παναγία η Γαλακτοτροφούσα

Η εικόνα της Παναγίας της «Γαλακτοτροφούσης» ανήκε στον όσιο Σάββα τον Ηγιασμένο, ο οποίος την είχε στη «Λαύρα» του, στην Παλαιστίνη. Όταν πλησίαζε ο θάνατός του, εξήτησε από τους Μοναχούς να δώσουν την εικόνα της Παναγίας, η οποία απεικονίζεται θηλάζουσα τον μικρό και γλυκύτατο Ιησού, σε ένα βασιλόπουλο από τη Σερβία που επρόκειτο να επισκεφθεί το Μοναστήρι μετά από πολλά έτη. Έτσι, κατά τον 13^ο αιώνα, επεσκέφθη την Μονή ο Άγιος Σάββας, Πρίγκηπας της Σερβίας, ο οποίος μαζί με τον πατέρα του υπήρξαν κτήτορες της Ιεράς Μονής Χιλανδαρίου. Αυτός είχε λάβει την Θεομητορική εικόνα και την αφιέρωσε στην Αγιορείτικη Μονή Χιλανδαρίου.

Παναγία η Πόπσκαγια (ή των Παπάδων)

Στην Ιερά Μονή Χιλανδαρίου υπάρχει η εικόνα της Παναγίας με την ονομασία «Πόπσκαγια», που σημαίνει Παναγία των Παπάδων. Κάποτε λοιπόν παρουσιάστηκε στην Ιερά Μονή ένας άγνωστος παπάς, ο οποίος αυτοσυστήθηκε με το όνομα Ιερόνυμος. Ήταν όμως αιρετικός και στόχος του ήταν να παρασύρει και άλλους μοναχούς στην κακόδοξη αίρεσή του. Όταν κάποτε κρατούσε κατά τη λιτανεία την εικόνα της Θεοτόκου ηκούσθη φωνή από το Θείο Βρέφος να τον αποκαλεί υποκριτή, ασεβέστατο και αιρετικό. Το Θείο Βρέφος μάλιστα σήκωσε απειλητικά το χέρι του σαν να ήθελε να τον ραπίσει. Αμέσως ο αιρετικός ιερέυς έπεσε κάτω νεκρός. Έτσι η εικόνα έλαβε την ονομασία «Παναγία των Παπάδων», επειδή προστάτευσε τους πατέρες από τον αιρετικό.

Παναγία η Προυσιώτισσα

Ευρίσκεται στην ομώνυμη Ιερά Μονή της Θεοτόκου στο Καρπενήσι. Θεωρείται έργο του Αποστόλου Λουκά και έλαβε την συγκεκριμένη ονομασία επειδή αρχικώς ευρίσκετο στην Προύσα της Μικράς Ασίας. Την περίοδο της εικονομαχικής αιρέσεως ένας νεαρός μετέφερε την εικόνα στην Ελλάδα, αλλά ξαφνικά την απώλεσε στην πόλη της Πάτρας. Όταν μετέβη στην Ευρυτανία, ανεγνώρισε την εικόνα η οποία ευρίσκετο εντός σπηλαίου όπου εκτίσθη αργότερα η Ιερά Μονή. Πλησιόχωρα του σπηλαίου όπου ευρέθη η εικόν, σώζονται αποτυπώματα από βήματα επί καθέτου υψηλού βράχου και το συγκεκριμένο σημείο ονομάζεται «Πάτημα της Παναγίας».

Παναγία η Γοργοπήκοος

Η θαυματουργός εικόνα της Θεομήτορος ευρίσκεται στην Ιερά Μονή Δοχειαρίου του Αγίου Όρους, μπροστά από την τράπεζα της Μονής και είναι αγιογραφημένη επάνω στον τοίχο. Λόγω της θέσεως της εικόνας οι Μοναχοί συνεχώς περνούσαν από μπροστά της και μεταξύ αυτών ο τραπεζάρης της Μονής, ο οποίος κρατούσε दाδιά και κάπνιζε την εικόνα. Η φωνή της Θεοτόκου παρόλο που τον είχε προειδοποιήσει να μη καπνίζει

την εικόνα της, εντούτοις εκείνος συνέχιζε και έτσι ετυφλώθη. Οι παρακλήσεις των Μοναχών προς την Παναγία έγιναν το μέσο προς τον Θεό και ο τραπεζάρης ανέβλεψε. Είδε όμως στον ύπνο του την Θεοτόκο, η οποία του είπε ότι μόνον εκείνη στο εξής θα φροντίζει γοργώς κάθε ανάγκη της μονής και των μοναχών. Από το όραμα εκείνο έλαβε την ονομασία «Γοργοϋπήκοος.

Παναγία η Παραμυθιά (Παρηγορία)

Τον Ιανουάριο του 807 μ.Χ. αλγερινοί πειρατές προσορμίσθηκαν στον μικρό λιμένα της Ιεράς Μονής Βατοπαιδίου για να την επιτεθούν και να την καταλάβουν. Τότε όμως φωνή ηκούσθη από την εικόνα της Θεομήτορος, η οποία είπε στον Ηγούμενο να μην ανοίξουν εκείνη την ημέρα τις πύλες της μονής και έτσι τελικώς εσώθη. Από τότε η εικόνα της Θεοτόκου ονομάζεται «Παραμυθία» δηλαδή παρηγορία.

Τα παραπάνω είναι ελάχιστα μόνον από τα αναρίθμητα Θεοτοκονύμια ή τιμητικά Προσωνύμια της Θεοτόκου, τα οποία διαχρονικά ο ευσεβής λαός μας συνεχίζει να επαυξάνει τιμώντας το υπερευλογημένο Όνομά της.

***«Την πάσαν ελπίδαν ημών εις σε ανατιθέμεθα,
Μήτηρ του Θεού φύλαξον ημάς υπό την σκέπην σου»***